

บทคัดย่อ

โครงการเมธีวิจัยอาวุโสเรื่อง "กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษาไทย" (New Paradigm of Thai Communication Study) มีระยะเวลา 3 ปี (กรกฎาคม 2552-กรกฎาคม 2555) และขอขยายเวลาอีก 1 ปี เนื่องจากปัญหาน้ำท่วมใหญ่ในปี 2555 (กรกฎาคม 2555-กรกฎาคม 2556) มีวัตถุประสงค์ 5 ข้อคือ (1) เพื่อสังเคราะห์ชุดความรู้เรื่อง "กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษาของไทย" ในปริณิพจน์ และประเด็นที่กำหนดขอบเขตเอาไว้ (2) เพื่อผลิตเอกสาร/ตำรา/บทความเรื่อง "กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษาของไทย" ที่มีเนื้อหาทั้งแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยของไทย (3) เพื่อพัฒนานักวิจัยให้มีความเข้าใจและความเชี่ยวชาญในการวิจัยภายใต้ "กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษา" (4) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เครือข่ายนักวิจัยที่สนใจกระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษา (5) เพื่อพัฒนาและเผยแพร่การนำความรู้จากงานวิจัยภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ไปใช้ในการเรียนการสอน การฝึกอบรม และการพัฒนาต่างๆ

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว ทางโครงการฯ ได้ออกแบบกิจกรรมการวิจัยเอาไว้เป็น 8 ประเภท กิจกรรมคือ (1) การจัดประชุมกลุ่มศึกษา (2) การจัดประชุมเพื่อการบริหารโครงการ (3) การสร้าง/ผลิตชุดความรู้ร่วมกัน (4) กิจกรรมการจัดประชุมประจำปี (5) การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อบริการสมาชิก (6) กิจกรรมการฝึกอบรม (7) กิจกรรมการเผยแพร่ผลงานในรูปแบบต่างๆ (8) กิจกรรมการให้คำแนะนำแก่กลุ่มย่อยหรือรายบุคคล

ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นมีดังนี้

(ก) ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างชุดความรู้กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษาของไทย มีชุดความรู้ใหญ่ๆ อยู่ 3 กลุ่มคือ

1. ชุดความรู้ "ข้อค้นพบเชิงทฤษฎี" การนำทฤษฎีวิวัฒนาการศึกษามาใช้วิจัยในสังคมไทย นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้โดยมีเงื่อนไขว่า ต้องมีการตรวจสอบและพัฒนาทฤษฎีไปพร้อมๆ กัน เนื่องจากเรื่องของวัฒนธรรม/การสื่อสารมีลักษณะเฉพาะตัว รวมทั้งทางโครงการฯ ยังได้พบวิธีการที่จะนำเสนอกระบวนทัศน์ใหม่โดยแสวงหาจุดร่วม จุดต่าง และจุดเชื่อมโยงกับกระบวนทัศน์เดิมเพื่อช่วยให้กระบวนทัศน์ใหม่มีตำแหน่งที่ยืนในปริณิพจน์ทางวิชาการของสื่อสารศึกษาไทย

2. ชุดความรู้เรื่อง "ทฤษฎีอันหลากหลายในสื่อใหม่ศึกษา" ในขณะที่กระบวนทัศน์ใหม่ฯ ไม่ได้ตั้งคำถามว่า สื่อประเภทใดจะมีประสิทธิภาพมากกว่ากันดังเช่นกระบวนทัศน์เดิม แต่จะสนใจคุณลักษณะของสื่อแต่ละประเภทที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสาร ในช่วงเวลาที่วิจัยนี้ สื่อใหม่ (New media) เริ่มเข้ามาแพร่หลายในสังคมไทย และสื่อใหม่มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับกระบวนทัศน์ฯ ใหม่ อยู่หลายประการ ในอนาคตจึงควรมีการพัฒนาชุดความรู้เรื่องสื่อใหม่กับทฤษฎีวิวัฒนาการศึกษาให้มากขึ้น

3. ชุดความรู้เรื่องประเด็นหลัก 4 ประเด็น ซึ่งทางโครงการฯ ได้เลือกมาสังเคราะห์คือ ศาสนา กีฬา สุขภาพ สิ่งแวดล้อมกับสื่อสารศึกษา โดยเทียบเคียงให้เห็นว่า การวิจัยโดยใช้กระบวนทัศน์เดิมและกระบวนทัศน์ใหม่ด้านสื่อสารศึกษาจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของ

กระบวนการวิจัยทั้งกระบวนการ ตั้งแต่การตั้งโจทย์ การออกแบบเลือกวิธีการวิจัย การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ในทั้ง 4 ประเด็นนั้นมีปริมาณงานวิจัยในสื่อสารศึกษาของไทยมากพอสมควรและต่อเนื่อง แต่ก็ขาดความหลากหลาย ในอนาคต การนำกระบวนการทัศน์ใหม่มาใช้ศึกษาประเด็นทั้ง 4 จะช่วยเพิ่มมุมมองทางวิชาการให้กว้างขวางและลุ่มลึกมากขึ้น

(๒) ผลที่เกิดขึ้นในรูปของผลผลิตของโครงการ (output) ทางโครงการฯ สามารถพัฒนานักวิจัยที่เป็นสมาชิกประจำ จำนวน 71 คน จาก 29 สถาบันการศึกษา ให้ความเข้าใจอย่างดีและมีทักษะการวิจัยในกระบวนการทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษา และโครงการฯ สามารถผลิตหนังสือเล่มจำนวน 16 เล่ม บทความวิชาการที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการจำนวน 75 ชิ้น

คำสำคัญ : กระบวนการทัศน์ใหม่ของสื่อสารศึกษา ทฤษฎีวิวัฒนาการ การสื่อสารกีฬา การสื่อสารศาสนา การสื่อสารสุขภาพ การสื่อสารสิ่งแวดล้อม สื่อใหม่ศึกษา

Abstract

The Research Project “A New Paradigm of Thai Communication Studies” lasted three years from July 2009 to July 2012. And, due to the mega-flood crisis in Thailand, it had a one-year extension from July 2012 to July 2013. This Project has 5 significant objectives. First, it aims to synthesize a body of knowledge about “a new paradigm of communication studies in Thailand” with a pre-determined scope of study. Second, its goal is to produce various publications about “a new paradigm of communication studies in Thailand” whose contents involve theoretical concepts and research practices in Thai society. Third, the Project enables researchers to build knowledge in relation to the theme of “a new paradigm in communication studies”. Fourth, this Project also strengthens a network of researchers who are interested in the new paradigm of communication studies. Finally, by virtue of a literature review of previous research projects in the Thai context, this academic Project produces new knowledge and disseminates a new communication studies paradigm in both intellectual institutes and other related knowledge-building sectors.

To achieve these goals, the Project proposes and arranges 8 intellectual activities: (1) a study group, (2) a group discussion about the project administration, (3) a team production of publications related to the new paradigm, (4) an annual conference, (5) a special forum for the Project’s members in particular, (6) a workshop activity, (7) various methods to distribute knowledge outputs, and (8) a supervisory activity for specific groups or persons on demands.

This Project generates two main findings as follows:

(A) The results concerning knowledge of a new paradigm in communication studies in the Thai context can be divided into 3 important issues.

1. The Knowledge of “Theoretical Findings” The Project found that since culture and communication vary case by case, a theory of cultural studies should be adopted in Thai communication studies research on condition that this theory needs to be investigated as well as developed further. In addition, in order to initiate the new paradigm in the academic field of Thai communication studies, the Project examines commonalities, differences and linkages between this new paradigm and other old mainstream theoretical frameworks.

2. The Knowledge of “Various Theories in New Media Studies” Whilst the old paradigm of communication studies examines which particular type of media has efficiency in communication activities, the new paradigm involves an attribute analysis of various media in a different communication context. Notably, in the period when this Project was conducted, new media became popular with its characteristics getting along with the new paradigm in several ways. Thus, in the future, the Project suggests a theory building of cultural studies approaches to new media in particular.

3. *The Knowledge about 4 Main Issues* Four specific issues that were chosen in the Project include religious communication, sport communication, health communication and environmental communication. With a comparison between a mainstream and a new paradigm of communication studies, the Project reveals how different a research methodology is applied in a process of problem formation, a design of research methods, a sampling stage, a data collection, and a data analysis and synthesis. In this respect, the Project discovered that although in the Thai case, there are many communication studies research projects concerning these issues, they are dominated by certain mainstream theoretical perspectives. Therefore, in the future, the new paradigm will be useful for researchers to elaborate and extend intellectual views more widely and deliberately.

(B) As for the results about the outputs, the Project enables 71 exclusive research members from 29 educational institutions to earn knowledge and research skills involving the new communication studies paradigm. Moreover, the publications produced by the Project members are comprised of 16 textbooks as well as 74 articles published in various academic journals.

Keywords : a new paradigm of communication studies, cultural studies theory, sport communication, religious communication, health communication, environmental communication, new media studies